

вимагається усвідомлене прагнення та готовність адаптуватись до нової реальності, щоб не опинитись на узбіччі життя. Ідеал соціально-економічної рівності сам по собі недосяжний за умов цивілізації, тим більше у капіталістичній економіці. До того ж стан світової економіки не сприяє наближенню до нього. Тому у контексті подальшого розвитку мова вже не йде про рівність результатів, а про рівність можливостей. Світ змінився, але не всі західноєвропейські соціальні держави змогли однаково вдало підготуватись та зустріти ті зміни, які принесли з собою постіндустріальна

ера та глобалізація. Всі вони прагнуть збудувати державу можливостей, не одне десятиліття проводять необхідні реформи і мають певні результати на цьому шляху. Але обсяг та доступність можливостей, яким може скористатись індивід для повної соціальної інклюзії є неоднаковими в різних країнах, що залежить від існуючої соціальної моделі, успішності реформ стану економіки, національно-культурної специфіки. В цілому публічний простір соціального захисту став меншим у країнах Західної Європи, але все одно він є більшим, ніж в інших моделях соціальної держави.

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК / REFERENCES

1. George V., Wilding P. Globalization and human welfare. London, Palgrave, 2002.
2. Schwartz H. Round Up the Usual Suspects! Globalization, Domestic Politics, and Welfare State // The New Politics of the Welfare State. Oxford University Press. 2001. P. 17–44.
3. Gizelis T-I. Globalization. Integration and the European Welfare State // International Interactions. 31, 2005. P. 139–162.
4. Clarke J. A World of Difference? Globalisation and the Study of Social Polity / Rethinking Social Policy. London, Sage. 2000.
5. Stephens J. D. The Scandinavian Welfare States: Achievements, Crisis, and Prospects, Welfare States in Transition. National Adaptations in Global Economies, edited by G. Esping-Andersen, London, Sage.
6. Пасько Я. І. Соціальна держава і громадянське суспільство: співпраця versus протистояння. К.: ПАРАПАН, 2008. 272 с.
7. Swank D. Funding the Welfare State: Globalization and the Taxation of Business in Advanced Market Economies // Political Studies. 1998. 46 (4). P. 71–92.
8. Leibfried S., Mau S. Welfare States: Construction, Deconstruction, Reconstruction // Welfare States: Construction, Deconstruction, Reconstruction. Analytical Approaches. Vol. 1. Edward Elgar Publishing. 2008. P. XI–XXXV.
9. Родионова О. В. Социальная функция современного государства. М.: Юрлитинформ, 2010. 228 с.
10. Rosanvallon P. The New Social Question: Rethinking the Welfare State. 2000. 139 p.
11. Giddens A. The Third Way and Its Critics. Cambridge: Polity Press. 2000.
12. Fitzpatrick T. After the new social democracy. Social welfare for the twenty-first century. Manchester University Press. 2003. 232 p.
13. Walker R. Social Security and Welfare. Concepts and Comparisons. Open University Press, 2005. 354 p.
14. Young G. The exclusive society. London, Sage Publications, 1999.
15. Schmid G. Full employment in Europe: Managing labour market transitions and risks. Edward Edgar Publishing, 2008.
16. Астоянц М. Концепция социального исключения: влияние на социально-политические решения [Электронный ресурс]. URL: <http://do.teleclinica.ru/207015/>

УДК 342
ББК 67.400.63

Исаков Михайло Григорович,
канд. юрид. наук,
президент Консультационной юридической фирмы «Глобус»,
голова Харківської міської колегії адвокатів,
м. Київ,
e-mail: nanakerch2010@gmail.com

Isakov Mikhail Grigorievich,
candidate of legal sciences,
president of the Consultation legal firm «Globe», chairman
of the Kharkov municipal college of advocates (the Bar),
Kyiv,
e-mail: nanakerch2010@gmail.com

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОКРЕМИХ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

ПРОБЛЕМЫ НОРМАТИВНОЙ РЕГЛАМЕНТАЦИИ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСА ОТДЕЛЬНЫХ КОНТРОЛИРУЮЩИХ ОРГАНОВ В СФЕРЕ ЭКОНОМИКИ

PROBLEMS OF THE REGULATORY REGULATION OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF SOME SUPERVISORY AUTHORITIES IN THE AREA OF ECONOMICS

Розглянуто особливості адміністративно-правового статусу контролюючих органів спеціальної компетенції у сфері економіки. Доведено, що спеціальні повноваження, визначаються законами та/або підзаконними норма-

тивно-правовими актами, які регламентують діяльність відповідних органів контролю. Розглянуто такі спеціальні повноваження, проаналізоване відповідне законодавство та практика його реалізації. Визначено ряд державних

служб – органів виконавчої влади спеціальної компетенції, які здійснюють контроль в окремих сферах господарської діяльності. Доведено, що правовий статус відповідних служб визначається положеннями про їх діяльність, а також відповідними законами, які визначають можливість здійснення державного контролю в певній сфері господарської діяльності. Основна увага зосереджується на аналізі повноважень (прав та обов'язків) контролюючих суб'єктів як центрального елементу адміністративно-правового статусу. Внесено пропозиції по вдосконаленню чинного законодавства, яке регламентує правовий статус контролюючих органів за суб'єктами господарювання, а саме в Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначити виключний перелік органів, які мають контрольні повноваження щодо господарюючих суб'єктів, з визначенням відповідних сфер їх діяльності.

Рассмотрены особенности административно-правового статуса контролирующих органов специальной компетенции в сфере экономики. Доказано, что специальные полномочия определяются законами и/или подзаконными нормативно-правовыми актами, регламентирующими деятельность соответствующих органов контроля. Рассмотрены такие специальные полномочия, проанализированы соответствующее законодательство и практика его реализации. Определен ряд государственных служб – органов исполнительной власти специальной компетенции, которые осуществляют контроль в отдельных сферах хозяйственной деятельности. Доказано, что правовой статус соответствующих служб определяется положениями об их деятельности, а также соответствующими законами, которые определяют возможность осуществления государственного контроля в определенной сфере хозяйственной деятельности. Основное внимание сосредоточено на анализе полномочий (прав и обязанностей) контролирующих субъектов как центрального элемента административно-правового статуса. Внесены предложения по совершенствованию действующего законодательства, регламентирующего правовой статус контролирующих органов за субъектами хозяйствования, а именно в Законе Украины «Об основных принципах государственного надзора (контроля) в сфере хозяйственной деятельности» определить исчерпывающий перечень органов, имеющих контрольные полномочия в отношении хозяйствующих субъектов, с определением соответствующих сфер их деятельности.

The features of the administrative and legal status of the supervision authorities of special competence in the area of economics have been analyzed in this article. It has been proven that the special powers are defined by the laws and/or regulations or by the regulatory-legal enactments governing the activities of the appropriate supervision authorities. Such special powers have been reviewed; the relevant legislation and its implementation have been analyzed. The number of public services, executive authorities of special competence, has been identified, which perform supervision in various sectors of the economic activity. It has been proven that the legal status of the services is defined by means of provisions regarding their activities, as well as the relevant laws that define the ability of the state control in a particular area of business. The main attention is focused on the analysis of powers (rights and obligations) of the control authorities as the central component of the administrative and legal status. The proposals have been made for improvement of the existing legislation regulating the legal status of regulatory agencies for business entities, namely the Law of Ukraine

«On the Basic Principles of the State Supervision (Control) in the sphere of economic activity» to determine the comprehensive list of agencies that have authority over the control of economic entities defining their respective fields of activity.

Ключові слова: органи спеціальної компетенції, повноваження, митні органи, податкові органи, Антимонопольний комітет України, пожежний нагляд, санітарно-епідеміологічний нагляд.

Ключевые слова: органы специальной компетенции, полномочия, таможенные органы, налоговые органы, Антимонопольный комитет Украины, пожарный надзор, санитарно-эпидемиологический надзор.

Keywords: authorities of special competence, powers, customs authorities, tax authorities, anti-monopoly committee of Ukraine, fire supervision, sanitary-and-epidemiological supervision.

Основу державного контролю за суб'єктами господарювання здійснюють органи державної влади спеціальної компетенції. Повноваження (права та обов'язки) контролюючого органу як центральний елемент адміністративно-правового статусу поділяються на загальні та спеціальні. Загальні повноваження усіх контролюючих органів у сфері економіки визначено ст. 8 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [1]. Так, усі орган державного контролю мають право:

- вимагати від суб'єкта господарювання усунення виявлених порушень вимог законодавства;
 - вимагати припинення дій, які перешкоджають здійсненню державного нагляду (контролю);
 - відбирати зразки продукції, призначати експертизу, одержувати пояснення, довідки, документи, матеріали, відомості з питань, що виникають під час державного нагляду (контролю), відповідно до закону;
 - надавати (надсилати) суб'єктам господарювання обов'язкові для виконання приписи про усунення порушень і недоліків;
 - накладати штрафні санкції та вживати заходи, передбачені законом [1].
- До обов'язків контролюючих органів Закон відносить такі:
- повно, об'єктивно та неупереджено здійснювати державний нагляд (контроль) у межах повноважень, передбачених законом;
 - дотримуватися ділової етики у взаємовідносинах із суб'єктами господарювання;
 - не втручатися і не перешкоджати здійсненню господарської діяльності під час здійснення заходів державного нагляду (контролю), якщо це не загрожує життю та здоров'ю людей, не спричиняє небезпеки виникнення техногенних ситуацій і пожеж;
 - забезпечувати нерозголошення комерційної таємниці суб'єкта господарювання, що стає доступною посадовим особам у ході здійснення державного нагляду (контролю);
 - ознайомити керівника суб'єкта господарювання або його заступника, або уповноважену ним особу з результатами державного нагляду (контролю) в строки, передбачені законом;
 - надавати суб'єкту господарювання консультаційну допомогу щодо здійснення державного нагляду (контролю) [1].

Що стосується спеціальних повноважень, вони визначаються законами та/або підзаконними нормативно-правовими актами, які регламентують діяльність відповідних

органів контролю. Отже, розглянемо такі спеціальні (спеціалізовані) повноваження, проаналізувавши відповідне законодавство та практику його реалізації.

Відповідно до Указу Президента України «Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності» від 23 липня 1998 року № 817/98 [2] контролюючими органами є, зокрема, органи державної податкової служби – стосовно сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та державних цільових фондів, неподаткових платежів, та митні органи – стосовно сплати ввізного мита, акцизного збору та податку на додану вартість, які справляються у разі ввезення (пересилання) товарів на митну територію України в момент перетинання митного кордону. Указом Президента України «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» № 726/2012 від 24 грудня 2012 року [3] Державну податкову службу України та Державну митну службу України реорганізовано й утворено Міністерство доходів та зборів України.

Отже, на сьогодні податкові та митні органи об'єднано в єдину централізовану систему на чолі з Міністерством доходів та зборів України. Такий підхід в цілому відповідає досвіду іноземних держав, у багатьох з яких сьогодні існують митно-податкові відомства. Так, у Данії – Центральна митна та податкова адміністрація Данії, у Естонії – Податковий та митний департамент Естонії, в Канаді – Митне та податкове агентство Канади, в Нідерландах – Митна та податкова служба Королівства Нідерландів, у США – Служба внутрішніх доходів США, у Великій Британії Королівська податкова та митна служба тощо.

М. П. Кучерявенко розглядає податкові органи у вузькому значенні як органи, що ідентичні системі податкових адміністрацій і здійснюють контроль за надходженням до бюджету податкових платежів, та в широкому – органи, які контролюють і забезпечують надходження до бюджету всіх відрахувань, які законодавець включає в податкову систему як сукупність податків, зборів, платежів. Система включає митні, податкові органи, органи казначейства і податкову міліцію [4, с. 57]. Тлумачення податкових органів у широкому значенні автором аргументується подвійним характером компетенції органів, оскільки, з одного боку, за характером платежів, податкові адміністрації забезпечують надходження коштів від видатків; органи митної служби – від митних зборів (мита); органи казначейства контролюють формування обов'язкових фондів. З іншого боку, якщо три вищезгадані структури забезпечують стягування податків і зборів у ситуаціях, коли платники вносять їх вчасно і в необхідних розмірах, то органи податкової міліції організують стягнення необхідних платежів у разі, коли платник порушує норму, і реалізують необхідні заходи державного примусу [4, с. 58]. З такою позицією складно погодитись, адже різниця між податковими органами у «вузькому значенні» та податковими органами у «широкому значенні» полягає в обсязі платежів, надходження яких контролюють відповідні органи, а не у функціональному призначенні. Отже, державні органи, що, окрім основних своїх функцій, виконують певні функції контролюючого характеру у сфері оподаткування або здійснюють контроль за повнотою, правильністю та своєчасністю сплати певного виду податкового платежу, доречно віднести не до податкових органів у «широкому розумінні», а до контролюючих органів у сфері оподаткування і при цьому не ототожнювати ці поняття. До них, крім податкових, слід віднести митні, органи казначейства, контрольно-ревізійної служби та

Пенсійного фонду України, яким відповідно до ст. 244-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення дано право розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушеннями законодавства у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (ст. 165-1). За перешкоджанням уповноваженим особам органів Пенсійного фонду України у здійсненні перевірок (ст. 188-23) встановлена відповідальність.

Державний контроль за суб'єктами господарювання у сфері ліцензування здійснюється органами ліцензування, до яких, відповідно до ст. 1 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» відносяться орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України, уповноважений законом державний колегіальний орган, спеціально уповноважений виконавчий орган рад для ліцензування певних видів господарської діяльності [5].

На основі аналізу національного законодавства у сфері ліцензування, в тому числі окремих видів діяльності, до контрольних повноважень органів ліцензування можна віднести такі:

- проводити перевірки діяльності ліцензіата на предмет відповідності здійснюваної ліцензіатом діяльності ліцензійним вимогам і умовам;
- проводити перевірки на предмет наявності у суб'єкта підприємницької діяльності ліцензії, якщо він здійснює один з видів діяльності, що підлягають ліцензуванню;
- подавати запити й одержувати від ліцензіата необхідні пояснення та довідки з питань, що виникають під час проведення контрольних перевірок;
- вимагати від ліцензіата створення відповідних умов для проведення контрольної перевірки;
- складати на підставі результатів перевірок акти (протоколи) із зазначенням виявлених порушень, якщо такі порушення були виявлені;
- виносити рішення, відповідно до яких на ліцензіата покладаються обов'язки щодо усунення виявлених порушень;
- вимагати від ліцензіата надання інформації про усунення ним виявлених порушень ліцензійних умов.

На сьогодні спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування на сьогодні є Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, діяльність якого регламентується «Положенням про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України», затверджене Указом Президента України від 31 травня 2011 року № 634/2011 [6]. Крім того, правові основи діяльності Міністерства саме в якості спеціально уповноваженого органу щодо контролю у сфері ліцензування регулюються ст. 20 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [5].

Слід відзначити, що тривалий час діяльністю щодо контролю за додержанням ліцензійних умов суб'єктами господарювання була Ліцензійна палата України, створена при Міністерстві економіки України відповідно до Указу Президента України від 28 березня 1995 року, пізніше реорганізована на Ліцензійну палату України як центральний орган виконавчої влади, що забезпечував формування та реалізацію державної політики у сфері ліцензування підприємницької діяльності та державної реєстрації суб'єктів підприємництва. Ліцензійна палата України мала досить широке коло повноважень, в тому числі узагальнювала практику застосування законодавства з питань ліцензування, координувала роботу органів ліцензування, вела Єдиний ліцензійний реєстр та Реєстр суб'єктів підприємницької діяльності тощо. Сьогодні ж аналогічні повноваження покладені на інші ор-

гани ліцензування. Питання про доцільність поновлення діяльності Ліцензійної палати як контрольно-наглядового органу і сьогодні піднімається в науковій літературі. Однак, вважаємо, що ліквідація цього органу була цілком обґрунтованою, враховуючи той факт, що її повноваження частково дублювались із повноваженнями Державного комітету України з питань підприємництва і регуляторної політики України щодо контролю ц сфері ліцензування. Вважаємо, що визначення Міністерства економічного розвитку і торгівлі України в якості спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування, забезпечує здійснення єдиної, комплексної державної політики у сфері ліцензування.

Серед завдань Міністерства економічного розвитку і торгівлі України можна виділити формування державної політики «з питань розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (абз. 13 п. 3 «Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України» [6]). Відповідно до цього завдання Міністерство забезпечує формування державної політики з питань ліцензування, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності та нормативно-правове регулювання у зазначених сферах.

На основі аналізу законодавства можна зробити висновок, що перевірки, зокрема позапланові, може бути здійснено Міністерством лише на підставі надходження до нього в письмовій формі заяви (повідомлення) про порушення вимог законодавства у сфері ліцензування, або з метою перевірки виконання розпоряджень про усунення порушень органом ліцензування вимог законодавства у сфері ліцензування [5, ст. 20]. Проведення позапланової перевірки в інших випадках є виходом за межі повноважень Міністерства економічного розвитку і торгівлі та є підставою для оскарження відповідних дій суб'єктом господарювання.

Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» передбачає обов'язок органу ліцензування за результатами перевірки скласти акт у двох примірниках, один з яких видається керівнику суб'єкта, що перевіряється, а другий залишається на зберіганні органу, який здійснив перевірку. На підставі відомостей, які містяться у вказаному акті орган ліцензування або спеціально уповноважений орган з питань ліцензування не пізніше десяти робочих днів з дати складання акта перевірки порушень ліцензійних умов видає розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов або орган ліцензування приймає рішення про анулювання ліцензії [5, ст. 20]. Пропонуємо в даній статті передбачити також право органу ліцензування виносити попередження ліцензіатові, якщо виявлені порушення є незначними.

Серед завдань органів, що здійснюють нагляд і контроль у ліцензійній сфері, в тому числі Міністерства економічного розвитку і торгівлі, слід виділити не тільки виявлення порушень умов здійснення ліцензійних видів господарської діяльності і порядку здійснення ліцензування, але і профілактика даних порушень. При цьому, в адміністративному праві переважає позиція, що профілактика є найбільш перспективним видом контрольної діяльності [7, с. 33]. Тому, з метою профілактики порушень ліцензійного законодавства необхідно вдосконалити систему інформування ліцензіатів і здобувачів ліцензії про вимоги, необхідні для отримання ліцензії, інші норми законодавства у сфері ліцензування окремих видів господарської діяльності.

Підтримуємо пропозицію Л. В. Шестак стосовно створення при органах, до повноважень яких належить здійс-

нення ліцензування, довідково-консультаційних центрів, які могли б працювати на комерційній основі та надавати зацікавленим особам інформацію про види діяльності, які підлягають ліцензуванню; про особливості та умови проведення конкурсів на отримання ліцензій для видів господарської діяльності, провадження яких пов'язане з використанням обмежених ресурсів; про порядок видачі, переоформлення ліцензії та видачі дублікатів ліцензії та інші відомості. Існування таких центрів виконувало б не лише інформаційну, але й превентивну функцію [8, с. 133].

Отже, необхідно й надалі вдосконалити законодавства стосовно визначення та регламентації правового статусу органів ліцензування. Тим більше, як відмічається в літературі, контроль за господарською діяльністю, що здійснюється на підставі ліцензії, супроводжується значним ризиком порушення прав і законних інтересів громадян. Таким чином вказані органи мають двояке завдання: з одного боку – забезпечити дотримання законодавства при здійсненні ліцензування суб'єктами господарювання, з іншого – дотримуватись балансу інтересів держави та відповідних суб'єктів підприємницької діяльності – ліцензіатів.

Контроль за встановленням суб'єктами господарювання цін та тарифів здійснює Державна інспекція України контролю за цінами. Відповідно до Положення «Про Державну інспекцію України контролю за цінами», затвердженого Указом Президента України від 30 березня 2012 року № 236/2012, Державна інспекція України з контролю за цінами (Держцінінспекція України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі України [9]. Державний контроль за цінами здійснюється при встановленні і застосуванні державних фіксованих та регульованих цін і тарифів. У сфері дії вільних цін державою контролюється правомірність їх застосування та додержання вимог антимонопольного законодавства. При цьому, суб'єкти господарювання повинні в установленому порядку подавати необхідну інформацію для здійснення контролю за правильністю встановлення і застосування цін.

До завдань Держцінінспекції України, що мають безпосереднє значення для державного контролю в економічній сфері, слід віднести проведення постійного моніторингу, аналізу і дослідження динаміки цін (тарифів) на споживчому ринку та оперативне забезпечення Кабінету Міністрів України, органів державної влади прогнозно-аналітичними матеріалами щодо очікуваних змін цінової ситуації в державі; надання у випадках, передбачених законодавством, висновків щодо економічного обґрунтування витрат під час формування цін (тарифів) на товари, роботи і послуги, щодо яких запроваджено державне регулювання цін (тарифів).

До повноважень Держцінінспекції України, зокрема, віднесено:

- здійснення цінових спостережень, проведення моніторингу цін (тарифів) на соціально значущі товари та послуги;
- надання висновків щодо розрахунків економічно обґрунтованих планованих витрат під час формування оптово-відпускних цін для суб'єктів господарювання, які провадять діяльність з виробництва соціально значущих продовольчих товарів, зміни цін на які підлягають декларуванню;

- надання суб'єктам господарювання висновки щодо розрахунків економічно обґрунтованих планованих витрат під час формування тарифів на окремі види житлово-комунальних послуг;

– подання органам Антимонопольного комітету України відомості, що можуть свідчити про порушення державної дисципліни цін та законодавства про захист економічної конкуренції;

– сприяння органам місцевого самоврядування у здійсненні ними повноважень щодо контролю за дотриманням цін (тарифів) тощо [9, п. 4].

Держцінінспекції України має право проводити у суб'єктів господарювання в установленому порядку планові та позапланові перевірки: достовірності зазначеної у документах інформації про формування, встановлення та застосування державних регульованих цін; бухгалтерських книг, звітів, кошторисів, декларацій, показників реєстраторів розрахункових операцій та інших документів незалежно від способу подання інформації, пов'язаних з формуванням, встановленням та застосуванням державних регульованих цін; наявності виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, а також документів, що посвідчують особу, в посадових осіб. Крім того, інспекції надано право одержувати безоплатно від суб'єктів господарювання, що перевіряються, копії документів та інші відомості, необхідні для здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін, документів, що можуть підтверджувати їх порушення, платіжних доручень, квитанцій, що підтверджують факт перерахування до бюджету коштів у разі застосування адміністративно-господарських санкцій, а також довідки, підготовлені суб'єктами господарювання на їх вимогу. Держцінінспекції також надається право вимагати від суб'єктів господарювання, що перевіряються, усунення виявлених порушень вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін та приймати рішення про застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін.

Ще однією спеціалізованою державною інспекцією з контрольними повноваженнями є Державна екологічна інспекція України, яка, відповідно до «Положення про Державну екологічну інспекцію України», затвердженого Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 454/2011 є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України [10]. Метою Держекоінспекції України є забезпечення реалізації державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів. До її завдань віднесено, зокрема, реалізацію державної політики зі здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів; за екологічною та радіаційною безпекою під час імпорту, експорту та транзиту вантажів і транспортних засобів; біологічною і генетичною безпекою поводженням з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами) і небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами [10, п. 3].

Серед обов'язкових видів державного контролю, що здійснюється стосовно суб'єктів господарювання, є санітарно-епідеміологічний контроль, а також пожежний нагляд. Санітарно-епідеміологічний контроль здійснюється Державною санітарно-епідеміологічною службою – цент-

ральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра України – Міністра охорони здоров'я України. Правовою основою її діяльності є Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [11], а також «Положення про Державну санітарно-епідеміологічну службу», затверджене Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 400/2011 [12]. Так, відповідно до п. 4 Положення, Держсанепідслужба України відповідно до покладених на неї завдань здійснює державний санітарно-епідеміологічний нагляд та контроль за дотриманням вимог санітарного законодавства підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, реалізацією ними санітарних та протиепідемічних (профілактичних) заходів.

Посадові особи Держсанепідслужби України можуть застосовувати, зокрема, такі заходи для припинення порушення санітарного законодавства, як обмеження, тимчасова заборона чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій, об'єктів будь-якого призначення, технологічних ліній, машин і механізмів, виконання окремих технологічних операцій, користування плаваючими засобами, рухомих складом і літаками у разі невідповідності їх вимогам санітарних норм; обмеження, тимчасова заборона або припинення будівництва, реконструкції та розширення об'єктів у разі відступу від затвердженого проекту [12, ст. 42].

Що ж стосується органів державного пожежного нагляду, то відповідно до Закону України «Про пожежну безпеку» вони здійснюють контроль за додержанням вимог актів законодавства з питань пожежної безпеки керівниками та іншими посадовими особами підприємств, установ та організацій; проводять згідно з чинним законодавством перевірки, пов'язані з пожежами та порушеннями правил пожежної безпеки [13]. Законом визначено, що посадові особи органів державного пожежного нагляду є державними інспекторами з пожежного нагляду.

Державні інспектори з пожежного нагляду мають право: 1) проводити в будь-який час у присутності власника чи його представника пожежно-технічні обстеження і перевірки підприємств, установ, організацій, будівель, споруд, новобудов та інших підконтрольних об'єктів незалежно від форм власності, одержувати від власника необхідні пояснення, матеріали та інформацію; 2) давати (надсилати) керівникам та іншим посадовим особам підприємств, установ та організацій обов'язкові для виконання розпорядження (приписи) про усунення порушень і недоліків з питань пожежної безпеки; 3) здійснювати контроль за виконанням протипожежних вимог, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час проектування, будівництва, реконструкції, розширення чи технічного переоснащення, капітального ремонту підприємств, будівель, споруд та інших об'єктів; 4) притягати до адміністративної відповідальності посадових осіб, інших працівників підприємств, установ, організацій, винних у порушенні встановлених законодавством вимог пожежної безпеки; 5) застосовувати штрафні санкції до підприємств, установ та організацій за порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, невиконання розпоряджень (приписів) посадових осіб органів державного пожежного нагляду.

Існує також ряд державних служб – органів виконавчої влади спеціальної компетенції, які здійснюють контроль в окремих сферах господарської діяльності. Сюди можна віднести Державну службу України з лікарських засобів,

Державну автотранспортну службу України, Державну службу інтелектуальної власності України, Державну пробірну службу України, Державну службу технічного регулювання України тощо. Правовий статус відповідних служб визначається положеннями про їх діяльність, а також відповідними законами, які визначають можливість здійснення державного контролю в певній сфері господарської діяльності.

З метою вдосконалення контролюючої діяльності за суб'єктами господарювання пропонуємо в Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю)

у сфері господарської діяльності» визначити виключний перелік органів, які мають контрольні повноваження щодо господарюючих суб'єктів, з визначенням відповідних сфер їх діяльності (за прикладом визначення органів ліцензування Постановою Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2000 року № 1698 «Про затвердження переліку органів ліцензування»). При цьому, стосовно кожного з органів його адміністративно-правовий статус може регламентуватись спеціальними положеннями, однак, лише з метою деталізації функцій та завдань відповідних органів.

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК / REFERENCES

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 29. Ст. 389.
2. Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності: Указ Президента України від 23 липня 1998 року № 817/98 // Офіційний вісник України 1998. № 30. Стор. 2.
3. Деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 24 грудня 2012 року № 726/2012 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/15236.html>
4. Кучерявенко М. П. Курс податкового права: У 6 т. // Генезис податкового регулювання. Харьков: Легас, 2002. Т. 1.
5. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 червня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 36. Ст. 299.
6. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: Указ Президента України від 31 травня 2011 року № 634/2011 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.president.gov.ua>
7. Горшенев В. М., Шахов И. В. Контроль как правовая форма деятельности. М., 1987. 176 с.
8. Шестак Л. В. Ліцензування як адміністративно-правовий інститут: дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2005. 185 с.
9. Про Державну інспекцію України контролю за цінами: Положення, затверджене Указом Президента України від 30 березня 2012 року № 236/2012 // Офіційний вісник Президента України. 2012. № 12. Ст. 313.
10. Положення про Державну екологічну інспекцію України: Указ Президента України від 13 квітня 2011 року № 454/2011 // Офіційний вісник України. 2011. № 29. Ст. 1260.
11. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 27. Ст. 218.
12. Положення про Державну санітарно-епідеміологічну службу: Указ Президента України від 6 квітня 2011 року № 400/2011 // Офіційний вісник України. 2011. № 29. Ст. 1235.
13. Про пожежну безпеку: Закон України від 17 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 5. Ст. 21.